

УДК 321.74+711.4

Буткова Анастасія

АДАПТАЦІЯ УРБАНІСТИЧНОГО ПРОСТОРУ У ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Стаття аналізує особливості адаптації урбаністичного простору в умовах глобалізації. Розглядаються основні фактори, що впливають на трансформацію міського середовища: інтенсивна міграція, розвиток цифрових технологій, зміна економічних центрів тяжіння. Проаналізовано підходи до модернізації міських просторів у глобалізованому світі та приклади таких змін у містах Європи та Азії. Особливу увагу приділено питанням сталого розвитку, соціальної інтеграції та інноваційного планування.

Ключові слова: *глобалізація, урбанізація, урбаністичний простір, міське планування, сталий розвиток, мегаполіси, адаптація.*

Постановка проблеми. Глобалізація значно змінює функціонування сучасних міст, перетворюючи їх на простори швидкої адаптації до нових умов і джерела інновацій. Водночас міста стають зонами соціального тиску через зростаючу чисельність населення, міграційні потоки та зміни в економічній структурі. Це створює нові виклики, такі як нерівність, безробіття та нестабільність на ринку житла.

Урбаністичний простір зазнає змін не лише у фізичній структурі, а й у соціальному наповненні. З'являються нові житлові та комерційні зони, а старі промислові райони зазнають реконструкції. Міста активно інтегрують нові технології, покращуючи якість життя, але одночасно стикаються з

проблемами соціальної нерівності та маргіналізації.

Ці зміни вимагають нових підходів до просторового планування, здатних врахувати як глобальні тенденції, так і локальні потреби. Для цього потрібно розробляти інноваційні стратегії, які поєднують технології, сталий розвиток і соціальну інтеграцію. Наприклад, важливим є розвиток «розумних міст», енергоефективних транспортних систем і зелених зон, які забезпечать стійкість і комфорт міського середовища.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Трансформація міст у контексті глобалізації стала об'єктом численних наукових досліджень, адже міста не лише стають центрами економічної активності, а й важливими ланками в глобальних мережах. Серед зарубіжних вчених, які активно досліджують ці процеси, виділяються Саскія Сассен і Мануель Кастельс. Сасен у своїй роботі «The Global City» акцентує увагу на перетворенні великих міст у глобальні економічні вузли, де зосереджуються ключові фінансові та інформаційні потоки, а також приймаються стратегічні рішення, що визначають розвиток не лише окремих країн, а й світової економіки. Кастельс у своїй роботі «The Rise of the Network Society» досліджує взаємозв'язок між розвитком інформаційних технологій і урбаністичними процесами. Він стверджує, що сучасні міста стали частинами глобальної інформаційної мережі, що зумовлює не лише соціальні та економічні зміни, але й нові просторові трансформації.

Українські дослідники також активно займаються вивченням урбаністичних процесів у контексті глобалізації. Бейдик О. вказує на важливість інтеграції сталого розвитку в національну урбаністичну практику, зазначаючи, що попри значний прогрес у розвитку «зелених» технологій, багато українських міст ще не повністю реалізували потенціал сталого розвитку. Злобіна Т. в своїх працях акцентує увагу на необхідності адаптації міст до глобальних викликів, таких як зміна клімату, міграційні процеси та демографічні зміни. Вона

підкреслює важливість сталих архітектурних рішень та екологічного планування, що повинні стати основними аспектами міського розвитку.

Однак, незважаючи на активні дослідження, проблема локального досвіду адаптації міст до глобальних тенденцій залишається недостатньо висвітленою. В Україні та інших країнах пострадянського простору часто відсутній чіткий механізм перенесення міжнародного досвіду в локальний контекст. Це може призвести до того, що глобальні тенденції не знаходять адекватного відображення в плануванні та розвитку міст, що, в свою чергу, уповільнює процес адаптації до сучасних викликів. Для цього необхідно враховувати специфіку соціально-економічних умов, культурні традиції та інші локальні фактори, які можуть впливати на ефективність міських трансформацій.

Таким чином, необхідно розширити коло досліджень щодо впливу глобалізаційних процесів на урбаністичний розвиток на локальному рівні, що дозволить краще адаптувати глобальні підходи до реалій конкретних міст і регіонів.

Метою статті є всебічно розглянути та визначити ключові чинники, які суттєво впливають на адаптацію урбаністичного простору в умовах глобалізації. Особлива увага приділяється аналізу глобальних та локальних факторів, що зумовлюють трансформацію міського середовища, таких як інтенсивна міграція, розвиток цифрових технологій, економічні зміни та екологічні виклики. На основі цього, стаття також має на меті запропонувати узагальнені напрями для трансформації сучасних мегаполісів, що дозволять інтегрувати інноваційні стратегії, забезпечити сталість розвитку та соціальну інтеграцію. Розглядаються підходи до модернізації міських просторів, що відповідають вимогам глобалізованого світу, і визначають

ефективні механізми планування та управління урбаністичними процесами для забезпечення високої якості життя мешканців великих міст.

Виклад основного матеріалу. У XXI столітті світ переживає безпрецедентне зростання міст. Згідно з даними ООН, понад 55% населення планети вже проживає в містах, і до 2050 року ця цифра може сягнути 70%. Такий динамічний процес урбанізації супроводжується зростанням навантаження на інфраструктуру, екосистеми, ресурси та соціальні системи. Водночас міста стають головними осередками інновацій, економічного зростання і культурного обміну.

Паралельно з урбанізацією, глобалізація – тобто посилення взаємозалежності між країнами в економічному, політичному, культурному й інформаційному вимірах — все активніше впливає на структуру та функціонування міст. Вона формує нові моделі міської економіки, стимулює мобільність населення, трансформує вимоги до простору, підвищує роль креативного та інформаційного секторів. Міста стають частиною глобальної конкуренції — за інвестиції, таланти, технології та якість життя.

У цьому контексті *урбаністичний простір* вже не можна розглядати виключно як фізичну територію з мережею вулиць, житловими кварталами чи громадськими будівлями. Це – *багатофункціональна та багатовимірна система*, де переплітаються інтереси держави, бізнесу, громадянського суспільства; де формуються соціальні зв'язки, відбуваються культурні процеси, реалізуються економічні моделі. Урбаністичний простір включає:

- *Фізичну складову* (інфраструктура, транспорт, забудова);
- *Соціальну* (спільноти, мережі, взаємодія жителів);
- *Економічну* (місця праці, бізнес-осередки, сфери послуг);
- *Цифрову* (технологічні платформи, дані, віртуальна взаємодія);
- *Культурну та символічну* (ідентичність місця, архітектура, пам'ятки).

Умови сучасного світу — зміна клімату, цифровізація, демографічні трансформації, соціальна нерівність, масова міграція, пандемії — вимагають *переосмислення традиційного підходу до розвитку міст*. Урбаністичні моделі минулого, які передбачали просторове розширення за рахунок природи, пріоритет автотранспорту та сегрегацію за функціоналом (житло, робота, відпочинок), більше не відповідають викликам часу.

Відтак, формування *гнучких, стійких, інклюзивних і розумних міст* (resilient, inclusive, sustainable and smart cities) стає не просто трендом, а нагальною потребою. Саме в таких середовищах люди мають доступ до якісних послуг, безпечної інфраструктури, екологічної чистоти, цифрових інструментів і можливостей для розвитку.

Важливо підкреслити, що кожен із цих напрямів не є ізольованим — навпаки, вони тісно переплітаються і підсилюють один одного. Наприклад, цифрова трансформація може підвищити ефективність систем сталого транспорту, а інклюзивне планування забезпечує соціальну справедливість у доступі до нових інфраструктурних рішень.

Досвід провідних міст світу – *Копенгагена, Сінгапура, Амстердама* – дозволяє побачити, як ці принципи реалізуються в практиці. У кожному з цих міст сформовано власну модель адаптації до глобальних змін: з акцентом на сталість, технології, інклюзію чи мобільність. Аналіз їхнього досвіду дозволяє сформувати конкретні уроки і *практичні рекомендації для України*, яка сьогодні перебуває у стані відновлення, але має історичний шанс побудувати нову якість міського простору.

1. Цифрова трансформація урбаністичного простору. В умовах стрімкого технологічного прогресу цифровізація стає ключовим інструментом модернізації міського середовища. Концепція Smart City, або

«розумного міста», передбачає інтеграцію цифрових технологій у всі сфери міського управління: транспорт, енергетику, безпеку, екологію, охорону здоров'я та взаємодію з громадянами.

Сучасні технології дають змогу містам:

- ✓ управляти трафіком у режимі реального часу за допомогою камер і датчиків;
- ✓ контролювати якість повітря та води;
- ✓ автоматизувати управління вуличним освітленням;
- ✓ підвищити енергоефективність будівель;
- ✓ забезпечити цифрову участь громадян через онлайн-платформи для звернень, голосувань, обговорень.

Наприклад, у *Сінгапурі* функціонує інтегрована цифрова екосистема, що об'єднує всі аспекти міського життя: транспорт, електронні послуги, управління інфраструктурою. У багатьох європейських містах (*Барселона, Таллінн, Гельсінкі*) також активно розвиваються платформи відкритих даних, що підвищують прозорість і дозволяють жителям впливати на процеси управління.

Цифрова трансформація не лише підвищує ефективність управління, але й робить міста більш дружніми до мешканців, стимулює участь у прийнятті рішень та сприяє соціальній інтеграції.

2. Сталий розвиток як основа сучасної урбаністики. Сталий розвиток передбачає гармонійне поєднання економічного зростання, соціального благополуччя та екологічної рівноваги. У міському контексті це означає:

- ✓ створення зелених зон (парки, сквери, сади на дахах);
- ✓ розвиток екологічного транспорту;
- ✓ сортування та переробка відходів;
- ✓ впровадження енергоощадних технологій в будівництві;
- ✓ використання відновлюваних джерел енергії.

Копенгаген є одним із найуспішніших прикладів реалізації принципів сталого розвитку. Там активно розвивається велоінфраструктура, впроваджуються

системи очищення повітря, використовується енергія вітру й біогаз. Столиця Данії ставить за мету досягнення вуглецевої нейтральності до 2025 року. Ще одним прикладом є ревіталізація закинутих промислових зон — процес переосмислення старих міських просторів, що дозволяє зменшити тиск на нові території та зберегти екосистеми.

3. Просторова інклюзія: рівний доступ для всіх. Інклюзивність означає створення міського простору, доступного та зручного для всіх верств населення, включаючи людей з інвалідністю, літніх осіб, дітей, жінок, внутрішньо переміщених осіб та мігрантів.

Ключові елементи інклюзивного міста:

- ✓ безбар'ерна інфраструктура (пандуси, ліфти, тактильні доріжки);
- ✓ гендерно чутливе міське планування (освітлення, безпечні зони відпочинку);
- ✓ соціальне житло;
- ✓ громадські простори, орієнтовані на інтеграцію різних груп населення;
- ✓ платформи для участі громад у міському плануванні.

Амстердам впроваджує принципи просторової справедливості через концепцію «місто для всіх». Тут діє потужна система партисипативного управління — громадяни беруть участь у плануванні міських просторів, формуванні бюджету, оцінюванні проектів.

У *Сінгапурі* інклюзія реалізується через соціально змішане житло — багатоповерхові будинки, у яких разом живуть представники різних етнічних, соціальних і вікових груп.

4. Мобільність і міська логістика. Мобільність у глобалізованому світі — це не лише зручність, а й екологічна та економічна необхідність. Ефективна транспортна система дозволяє місту бути конкурентоспроможним, зменшувати затори, економити час і знижувати викиди.

Сучасні стратегії мобільності передбачають:

- ✓ розвиток громадського транспорту;
- ✓ пріоритет для пішоходів і велосипедистів;
- ✓ інтеграцію різних видів транспорту (метро, трамвай, автобус, каршеринг);
- ✓ використання електротранспорту;
- ✓ впровадження систем управління трафіком на основі штучного інтелекту.

У *Копенгагені* 62% жителів щоденно пересуваються на велосипедах. У місті створено понад 350 км велодоріжок, а кожен новий житловий район проектується з урахуванням вело- та пішохідної доступності. *Амстердам* також проводить політику обмеження автомобілів у центрі міста, надаючи перевагу екологічно чистим видам пересування.

5. Приклади адаптації: Копенгаген, Сінгапур, Амстердам

Копенгаген. Це місто — лідер у сфері сталого міського розвитку. Поряд із розвиненою велоінфраструктурою, тут активно впроваджуються інновації у сфері переробки відходів, використання альтернативної енергії, створення доступного громадського простору. Парк *Superkilen* – приклад простору, що об'єднує різноманітні культури, сприяючи соціальній інклюзії.

Сінгапур. Технологічно просунуте місто, яке реалізує масштабну цифрову програму *Smart Nation*. Транспортна система є еталоном ефективності та екологічності. У місті активно впроваджуються «зелені дахи» й вертикальне озеленення. Важливу роль відіграє політика соціального змішування в житлових кварталах.

Амстердам. Місто, яке поєднує цифрові інновації, сталий розвиток і партисипативне управління. Відомий приклад — застосування моделі *doughnut economics*, яка враховує екологічні та соціальні межі. Активна участь громадян у формуванні міської політики дозволяє створювати інклюзивний і гармонійний простір.

6. Висновки для України: адаптація міжнародного досвіду. Україна перебуває у

складному соціально-економічному становищі, зумовленому війною, внутрішніми переміщеннями, економічними кризами та екологічними загрозами. Водночас саме зараз відкриваються унікальні можливості для переосмислення міського середовища. Міжнародний досвід показує, що адаптація урбаністичного простору має спиратися на кілька базових напрямів:

1. *Інституційна підтримка сталого розвитку*. Потрібно створити нормативну базу, яка сприятиме розвитку енергоефективного будівництва, підтримуватиме сортування відходів і стимулюватиме розвиток зеленої інфраструктури.

2. *Розвиток цифрових сервісів*. Упровадження інструментів *Smart City* здатне підвищити ефективність управління та покращити якість життя громадян, забезпечивши доступність сервісів навіть у віддалених районах.

3. *Інклюзія та інтеграція*. Громадські простори повинні проектуватися з урахуванням потреб всіх соціальних груп, включно з внутрішньо переміщеними особами, які потребують інтеграції та підтримки.

4. *Міська мобільність*. Цілісна транспортна стратегія має забезпечити зручне, доступне і екологічно чисте пересування. Необхідно розвивати електротранспорт, веломережі, пішохідні маршрути та впроваджувати інтелектуальні системи управління трафіком.

5. *Партисипація та децентралізація*. Успіх трансформацій залежить від активної участі громадян. Децентралізація влади, проведення публічних обговорень, відкриті конкурси – усе це підвищує ефективність і легітимність урбаністичних рішень.

Висновки.

Адаптація урбаністичного простору до глобалізаційних змін постає як надзвичайно важливий і складний процес, що охоплює не лише фізичну перебудову міської інфраструктури, а й

глибокі трансформації в соціальному, економічному та екологічному вимірах. В умовах глобалізації міста мають бути не лише функціональними й ефективними, а й гнучкими, стійкими до зовнішніх викликів та сприятливими для життя всіх громадян. У цьому контексті основними напрямками успішної адаптації є:

1. *Сталість*, яка вимагає екологічно орієнтованого підходу до розвитку міст, оптимального використання природних ресурсів, зниження рівня забруднення та підвищення енергоефективності. Це формує підґрунтя для збереження довкілля та гармонійного співіснування людини і природи в урбанізованому середовищі.

2. *Цифровізація*, що передбачає використання сучасних інформаційних технологій для покращення управління містом, впровадження концепцій «розумного міста», розвитку електронних сервісів, а також забезпечення прозорості й зручності в наданні послуг громадянам.

3. *Інклюзивність*, яка акцентує увагу на створенні міського середовища, доступного для всіх — незалежно від віку, фізичних можливостей чи соціального статусу. Це включає як архітектурні рішення, так і участь громадян у прийнятті рішень щодо розвитку міста, що зміцнює соціальну згуртованість.

4. *Мобільність*, яка полягає в розвитку ефективної, екологічної та доступної транспортної інфраструктури, що відповідає потребам як мешканців, так і бізнесу. Особлива увага приділяється громадському транспорту, велосипедній інфраструктурі та пішохідним зонам.

Для України адаптація урбаністичного простору набуває особливої актуальності на тлі глобальних викликів, таких як економічні кризи, міграційні процеси, війна та екологічні загрози. Вивчення й адаптація найкращих світових практик до українських реалій має стати основою ефективного стратегічного планування. Успішна адаптація вимагає міждисциплінарного підходу, активної взаємодії державних органів, місцевої влади, експертного середовища та громадянського суспільства.

Таким чином, лише за умови комплексного, зваженого і далекоглядного підходу можливе створення таких урбаністичних просторів, які відповідатимуть сучасним вимогам глобалізованого світу й сприятимуть підвищенню якості життя населення в містах України.

Список літератури

1. Sassen S. *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton University Press. 2001. 243 p.
2. Castells, M. *The Rise of the Network Society*. Wiley-Blackwell. 2010. 567 p.
3. Злобіна Т. М. Урбаністика в умовах сталого розвитку: виклики глобалізації. *Соціологія міста*. 2020. Вип. 4(2). С. 34–39.
4. Бейдик О. О. Урбаністичний простір і трансформації мегаполісів. *Геополітика та екогеодинаміка регіонів*. 2021. Вип. 17(3). С. 145–151.

Butkova Anastasia – Student of the Faculty of international economics of the Odessa National University named after I.I. Mechnikov

ADAPTATION OF URBAN SPACE IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION

The article delves into the adaptation of urban spaces in the context of globalization, exploring the significant changes happening within urban environments around the world. As globalization continues to influence various aspects of life, cities are facing new challenges and opportunities for growth and transformation. One of the main factors driving these changes is intensive migration, as people move in search of better economic opportunities, safety, or improved quality of life. This influx of people often leads to the creation of multicultural and diverse urban landscapes, requiring urban spaces to accommodate new populations.

Another critical factor is the rapid development of digital technologies, which

have reshaped many aspects of city life, from transportation systems to communication networks. Smart City technologies are increasingly being implemented to create more efficient, sustainable, and livable urban environments. These technologies enable cities to improve services, reduce waste, and enhance the quality of life for residents.

In addition, the shift of economic centers of gravity is reshaping global urban dynamics, with cities in emerging economies gaining prominence. As a result, cities across Europe, Asia, and beyond are adopting innovative planning strategies to stay competitive and ensure sustainable development. This includes promoting eco-friendly architecture, public transportation systems, and green spaces to mitigate environmental impacts.

Special attention is given to the importance of social integration, ensuring that urban spaces are inclusive and accessible to all, including marginalized groups. The article highlights the need for policies that foster innovation and inclusivity while maintaining the identity and cultural heritage of urban spaces.

Keywords: *globalization, urbanization, urban space, urban planning, sustainable development, megacities, adaptation.*

*Рекомендовано до друку –
к. політ.н , доцентом Кадук Н. І.*

*Стаття надійшла в редакцію
15.04.2025 р.*